

Nr 214.

Av herr **Johansson, Johan Peter**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.

Frågan om den prisnivå, å vilken 1918 års lönereglering för kommunalt anställda lärare byggts, var någon tid föremål för olika meningar. Sedan emellertid de inom ecklesiastikdepartementet den 19 augusti 1919 tillkallade särskilda sakkunniga angående beredande av dyrtidstillägg åt lärare vid folk- och småskoleseminarier, högre folkskolor, kommunala mellanskolor och vissa småskolor i sitt den 31 januari 1920 avgivna betänkande ägnat detta spörsmål en synnerligen ingående undersökning, torde det få anses fastslaget, att de kommunalt anställda lärarnas år 1918 genomförda lönereglering borde anses någorlunda motsvara prisläget vid mitten av år 1914. Till denna uppfattning anslöt sig nämligen såväl föredragande departementschefen i proposition (nr 392) till 1920 års riksdag som ock ett antal motionärer i riksdagens båda kamrar samma år, ävensom statsutskott och riksdag.

Från denna utgångspunkt hava sedermera inom här berörda kårer strävanden inriktats på att för ifrågavarande lärargrupper genomföra full likställighet i ekonomiskt avseende med statens tjänstemän. Petitioner ha inlämnats till Kungl. Maj:t från dessa lärargrupperns sida gående ut på dels erhållandet av en *tillfällig löneförbättring*, motsvarande den som statstjänstemän inom verk och inrättningar, vilka ännu ej erhållit lönereglering i anslutning till de för kommunikationsverken genomförda löneregleringsprinciper, erhållit, dels ock *dyrtidstillägg* i anslutning till de för statens befattningshavare tillämpade grunder.

Beträffande den tillfälliga löneförbättringen är vidare att märka, att 1920 års riksdag för en av ifrågavarande lärargrupper, nämligen de kommunala mellanskolornas lärare, beslutade en tillfällig löneförbättring, närmast avpassad efter den för läroverkslärarna gällande. Detta beslut fattades med öppna ögon för de konsekvenser beträffande högre folk-

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 3 saml. 79 häft. (Nr 214.)

skolornas samt folk- och småskolornas lärare, som detsamma måste innebära. Statsutskottet, som avstyrkte Kungl. Maj:ts proposition i ärendet, påpekade nämligen med synnerlig styrka räckvidden av dessa konsekvenser, vilket emellertid icke avhöll riksdagens flertal från att finna framställningen i fråga fullt befogad. Detta riksdagens beslut föranledde ock skolöverstyrelsen att i samband med sin framställning till Kungl. Maj:t om anslag till folkundervisningen vid 1921 års riksdag upptaga frågan om tillfällig löneförbättring åt lärare vid högre folkskolor samt folk- och småskolor.

Beträffande den förstnämnda gruppen erinrade överstyrelsen därvid om att de vid 1918 års riksdag beslutade löneregleringarna för lärare vid högre folkskolor och kommunala mellanskolor blevo väsentligen byggda på likformiga grunder. Någon principiell åtskillnad mellan dessa båda slag av skolor och deras lärare fann riksdagen sålunda icke vara motiverad och torde därvid ha letts av den riktiga synpunkten, att högre folkskolor och kommunala mellanskolor i själva verket hava enahanda syftemål och verksamhetsområde, i det båda avse att bringa fortsatt utbildning åt den efter fullständigt genomgången kurs från folkskolan avgångna ungdomen.

Något reellt skäl till borttagande av den likformighet beträffande avlöningsförmånerna till de här ifrågavarande båda slagen av lärare förefunnes enligt skolöverstyrelsens mening icke. Denna uppfattning hade också tydligt kommit till uttryck hos 1917 års riksdag, då proposition om tillfällig löneförbättring förelåg, ehuru grundad på olika belopp. Riksdagen förklarade då, att den med hänsyn till det nära sambandet mellan de kommunala mellanskolorna särskilt i avseende på lärarepersonalens avlöningsförhållanden ansett sig böra besluta, att löneförbättringen för båda skolarternas lärare skulle utgå efter enahanda grunder och med samma belopp.

Den likformighet, som riksdagen alltså år 1917 uttalat sig för och år 1918 ytterligare genom då beslutade löneregleringar fastställt, hade likväl blivit bruten, när vid 1920 års riksdag tillfällig löneförbättring tillerkändes kommunala mellanskolors lärare, men däremot icke lärare vid högre folkskolor. Närmaste orsaken till den skillnad, som sålunda uppkommit, torde, enligt överstyrelsens mening, hava varit att söka i den omständigheten, att förslaget om tillfällig löneförbättring till de kommunala mellanskolornas lärare framlagts i form av en kunglig proposition, under det förslaget att på enahanda sätt tillgodose lärarpersonalen vid de högre folkskolorna framförts motionsvis. — Genom riksdagens ifrågavarande beslut hade emellertid högre folkskolors lärare

kommit i en ogynnsam ställning, som blivit desto mera framträdande, som kommunala mellanskolans lärare även ägde åtnjuta vederbörligt dyrtidstillägg på det belopp, varmed deras löner höjts i motsats till lärarnas vid de högre folkskolorna.

Då överstyrelsen alltså måste anse det vara för den högre folkskolans fortgående utveckling högeligen önskvärt samt därjämte billigt och rättvist, att tillfällig löneförbättring bereddes även dessa skolors lärarpersonal, hemställde överstyrelsen om framläggande av förslag till 1921 års riksdag rörande tillfällig löneförbättring till lärare vid högre folkskolor med samma belopp som för lärare vid kommunala mellanskolor samt jämväl, att dyrtidstillägg till ifrågavarande lärare måtte föreslås att utgå efter enahanda grunder, som för sagda år kunde bli bestämda för befattningshavare i statens tjänst.

I fråga om tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor yttrade skolöverstyrelsen bland annat.

Sedan 1920 års riksdag på förslag av Eders Kungl. Maj:t beviljat tillfällig löneförbättring även åt kommunala mellanskolans lärare, vilka i fråga om dyrtidstillägg höra till samma grupp kommunalt anställda lärare som folkskolans lärarepersonal, och för vilka enligt statsmakternas bestämda uttalanden 1918 borde bestämmas samma allmänna avlöningsgrunder, som för lärarpersonalen vid folkskolor och högre folkskolor, kan överstyrelsen för sin del icke finna annat, än att billighet och rättvisa bjuda, att även folkskolans lärare komma i åtnjutande av sådant förskott på en erkänt behöflig definitiv lönereglering, som en tillfällig löneförbättring innebär. Mot en sådan i och för sig riktig åtgärd torde ingen annan invändning kunna göras, än att den för med sig väsentligen ökade kostnader för statsverket. Överstyrelsen, som oförbehållsamt ger sitt erkännande åt grundsatsen om nödig sparsamhet i statsförvaltningens olika grenar, måste emellertid finna, att dylik sparsamhet bör vara förbunden med rättvisa, så att icke en grupp befattningshavare allena blir tillbakasatt och ekonomiskt lidande, därför att den är talrikare än en annan och dess tillgodoseende för den skull måste medföra större totalutgifter. Det torde vara statens ofrånkomliga plikt, att särskilt i tider, då löneregleringar av mera allmän omfattning sätts i gång, utredningarna verkställas och lönerna utmätas efter enhetliga och rättvist verkande principer.

Vad slutligen angår lärare vid vissa småskoleseminarier erinras därom att dessa blivit vid 1918 års lönereglering sammanförda med folk- och småskollärare m. fl. kommunalt anställda lärargrupper, och att följaktligen samma skäl tala för beviljandet av en tillfällig löneförbättring även för dessa.

Riktigheten i de av vederbörande lärargrupper ävensom av skolöverstyrelsen framförda synpunkter i här berörda avseende synes ock ha delats av Kungl. Maj:t, som den 19 november 1920 bemyndigade chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av vissa frågor angående avlöning åt lärare vid kommunala läroanstalter med statsunderstöd. Ifrågavarande sakkunniga avgåvo den 20 december 1920 betänkande och förslag rörande tillfällig löneförbättring åt lärare vid nyssnämnda läroanstalter, därvid det berättigade i sådan löneförbättring klart erkändes och olika alternativ för frågans lösning framlades.

Sedan frågan remitterats till lärarnas lönekommitté, som emellertid avstyrkt förslaget i fråga, emedan beviljandet av en tillfällig löneförbättring kunde verka föregripande på kommitténs arbeten, upptog Kungl. Maj:t icke ifrågavarande framställning i den proposition (nr 236), som den 11 mars 1921 avgavs till riksdagen, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. Inom lärarnas lönekommitté rådde emellertid icke enhällighet, i det att tre av dess ledamöter avgåvo särskilt yttrande, däri de förordade bifall till alternativ I i de sakkunnigas förslag. Inom regeringen gjorde sig ock olika meningar gällande, i det att chefen för ecklesiastikdepartementet i särskilt yttrande framhöll, att de uttalade farhågorna för ett föregripande av lönekommitténs arbete ej befunnits fullt motiverade med avseende på lärarna vid omförmälda slag av kommunala läroanstalter med statsunderstöd. Han hade därför ansett, att förslag bort föreläggas riksdagen om tillfällig löneförbättring — i likhet med vad 1920 års riksdag beviljat i fråga om lärarna vid de kommunala mellanskolorna — till ovanberörda kommunalt anställda lärarpersonal med lämpligt avvägda belopp.

Den här lämnade redogörelsen för spørsmålet om förbättring i de kommunalt anställda lärargruppernas ekonomiska ställning genom beviljandet av en tillfällig löneförbättring torde få anses hava till fullo ådagalagt, att ifrågavarande läraregrupper genom omständigheternas makt kommit att intaga en i detta avseende i förhållande till statens tjänstemän missgynnad ställning. Stora förhoppningar hade också bland dessa lärare knutits till de förarbeten, som vidtagits i och för en framställning i ärendet till riksdagen, och det torde inte råda något tvivel därom, att deras utelämnande, när proposition framlagts för statens egna tjänstemän ävensom för de kommunala mellanskolornas lärare, framkallat djup besvikelse bland dem.

Emellertid har ett ingående överbäggande bland dem inom riksdagen, som vore närmast att i en motion taga sig an deras sak, lett till den uppfattningen, att det under nuvarande svåra statsfinansiella läge skulle visa sig ogörligt att vinna gehör för en framställning om tillfällig löneförbättring för de kommunalt anställda lärare, vilka ej redan i fjöl erhöilo sådan. Någon motion i denna riktning har därför icke avlämnats, ehuru de lärargrupper, som av en sådan bort beröras, med all säkerhet hysa den uppfattningen, att därmed gentemot dem tillämpas en annan rättvisa än den, som vederfares andra det allmännas tjänare.

Med så mycket större styrka framträder därför kravet, att *dyrtids-tilläggen* åt ifrågavarande lärargrupper bliva så tilltagna, att de genom dem ej bliva ytterligare missgynnade. Vid 1920 års riksdag löstes de kommunalt anställda lärarnas dyrtidstilläggsfråga på det sättet, att icke familjeförsörjande lärare erhöilo allenast nio tiondedelar av det belopp, som i motsvarande fall utgick till statens befattningshavare. Olikheten i detta avseende har rest kravet, att full likställighet måtte genomföras. I den nyss avlämnade propositionen till riksdagen (nr 343) angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter har förevarande olikhet på sitt sätt bortfallit, i det att dyrtidstillägg nu föreslås utgå enligt för statstjänare föreslagna grunder å den del av lärarnas avlöning, som motsvarar statsbidraget, d. v. s. i stort sett motsvarande nio tiondedelar av begynnelseavlöningen för kvinnlig lärare, ökat med den meravlöning, som manlig lärare erhöiler, jämte eventuella ålderstillägg. Principiellt har sålunda likställighetskravet i görlig mån beaktats.

I sak innebär emellertid detta förslag — oavsett den reducering i grundtalet, som föreslagits för statens befattningshavare — en försämring i förhållande till fjölårets riksdagsbeslut i det hänseendet, att icke-familjeförsörjande befattningshavare under 25 år nu allenast skulle erhöila fyra femtedelar av det belopp, som tillkommer befattningshavare med en familjemedlem, medan fjölårets riksdagsbeslut tillerkände honom nio tiondedelar. Denna sänkning i dyrtidstilläggets belopp innebär särskilt för folkskolornas lärare en ganska kännbar försämring i så måtto, att dessa lärare ofta träda i verksamhet vid 21 till 22 års ålder med en ganska stor skuldbörda, som särskilt under de första verksamhetsåren gör sig starkt gällande genom krav på räntor och amorteringar. Alldeles särskilt tungt träffa dessa bördor dem, som under krisåren med dess enormt uppskruvade studiekostnader måst åsamka sig osedvanligt stora skulder, vilka nu under tider med ett stigande penningvärde och sjunkande löner göra sig dubbelt kännbara.

I detta hänseende tala följande uppgifter, som nyligen införskaffats från eleverna i innevarande års avgångsklass vid rikets samtliga seminarier, sitt tydliga språk. Utbildningskostnaden beräknas uppgå för manliga elever vid folkskoleseminarierna till i medeltal 8,082 kronor och för kvinnliga, som i något större utsträckning komma från den stad, dit seminariet är förlagt, till 7,175 kronor. Skuldsumman utgjorde för manliga elever i genomsnitt ungefär 7,000 kronor och för kvinnliga nära 4,400 kronor. För småskoleseminarierna utgör studiekostnaden i medeltal 3,455 kronor och skuldsumman nära 2,800 kronor.

Givetvis framträder för de kommunalt anställda lärarna såsom ett huvudönskemål, att de med avseende på dyrtidstillägg likställas med statens tjänstemän. Då nu emellertid för de sistnämndas vidkommande motioner väckts i riksdagens båda kamrar om dyrtidstilläggens reglering i enlighet med de år 1920 fastställda grunder, är det uppenbart, att samma önskemål med styrka gör sig gällande inom ifrågavarande lärarkretsar. Som särskilda skäl för dessa att framföra samma krav kunna åberopas dels den sämre ställning, som träffar flertalet av dem genom frånvaron av tillfällig löneförbättring, dels att de senare än några andra tjänstemän erhöilo någorlunda skäliga dyrtidstillägg, dels ock att de kommunalt anställda lärarna icke erhålla dyrtidstillägg å hela sin lön utan allenast å statens bidrag till densamma. Slutligen bör för folk- och småskolornas vidkommande särskilt framhållas, att deras lärarkårer till övervägande del utgöras av kvinnliga befattningshavare, varför reduktionen i icke-familjeförsörjarnas dyrtidstillägg inom dessa lärargrupper träffar med ojämförligt mycket större styrka än inom någon annan tjänstemannagrupp.

Med hänsyn till det ovan sagda hemställes alltså,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det av Kungl. Maj:t framlagda förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt lärare vid folk- och småskolor, högre folkskolor, kommunala mellanskolor och vissa småskoleseminarier, att dyrtidstillägg av statsmedel för ifrågavarande lärargrupper må utgå å de i § 1 av nämnda författningsförslag angivna avlöningsförmåner enligt de allmänna grunder, som stadgats i § 3 av kungl. kungörelsen (nr 364) den 30 juni 1920.

Stockholm den 15 april 1921.

J. P. Johansson.